

1738

Akad. Emakeele Seltsi toimetused № VIII

Soome Kirjastik № 4

SOOME MUINASJUTUD

III

KULTARUKKI
PIENI KULTA
USKOLLINEN
LUODETUULI JA KUOLEMA
MUINAISRUNOJA LAULUSTA

TOIMETANUD JA TÖLKESÖNASTIKUGA VARUSTANUD

M. NURMIK

TRÜKIKODA ED. BERGMANN, TARTUS

Kultarukki¹.

Kuninkaalla oli ylen korea tyttö, mutta niin ylpeä², ettei oltu kuultu eikä nähty. Sillä kävi paljon sulhasia, mutta eivät kelvanneet sille minkäänlaiset miehet, vaikka kuinka hyviä tarjoksi³ tuli. Kuninkaan tytär vain pilkkasi kaikkia kosijoitaan.

No oli kuninkaan valtakunnan vieressä rikkaalla keisarilla valtakunta ja keisarilla poika, joka oli mahdottoman⁴ kaunis ja kaikkien arvossa pitämä⁵, ja keisarinkin poika lähti koettamaan, eikö saisi omakseen kuninkaan tytärtä.

Ajoi keisarin poika kuninkaan hoville kolmella valkealla hevosella ja lasisissa vaunuissa, ja hänet otettiin kuninkaan hovissa hyvästi vastaan. Se pikkuinen kuninkaan tyttökin oli olevinaan⁶ keisarin pojalle hyvin ystävällinen, mutta aina tuontuostakin⁷ laski keisarin pojasta pilkan ja ei vastannut kosintapuheisiin puoleen eikä toiseen. No tällainen jo alkoi suututtaa⁸ keisarin poikaa, mutta vielä pahemmin hänelle kävi, kun hän meni talliin hevosiaan katsomaan. Ei tahtonut poika tunteakaan hevosiaan, ennenkun ne alkoivat hänelle hirnuu. Oli näet hänen valkeat hevosensa töhritty⁹ ruskean punaisiksi; kuninkaan tyttö oli antanut ne tervalla töhriä. *määräviela*

— Kyllä minä sen vielä opetan! tuumi keisarin poika.

Oleilee poika vielä päivän linnassa ja kosiskelee kuninkaan tytärtä, vaan tämäpä häntä vain pilkkaa, ja kun keisarin poika taas seuraavan kerran menee talliin tervattuja hevosiaan katsomaan, niin näkee hän, että komeimmalta hevoselta on ajeltu partaveitsellä¹⁰ pois haivenet¹¹ kuonosta, otsatukka ja harja ja hevoson otsaan on kirjoitettu liidulla¹²:

¹ Kuldvokk. ² uhke. ³ = tarjolle — pakkumiseks. ⁴ võimatu, üli. ⁵ kõigist lugupeetud. ⁶ tegi nagu oleks. ⁷ vahete-vahel. ⁸ vihastada. ⁹ määritud. ¹⁰ habemenoaga. ¹¹ haive/n, -nen karvake. ¹² kriidiga.

kas prints tuli meille oma hobuse habet
— Hevostaanko prinssi tuli meille ajeluttamaan¹³? *ajama*

Se kuninkaan tytär oli niin hevosen ajeluttanut ja piirättänyt¹⁴ kirjoituksen otsaan.

Pistipä nyt keisarin pojan hyvin vihaksi, hän valjasti heti hevosen, heitti hovissa hyvästit ja ajoi kotiin. Mutta kuninkaan tyttären päätti hän ottaa vaimokseen maksoi mitä maksoi.

Kului sitten muutamia aikoja, niin yhtenä iltana tuli kuninkaan väentupaan kerjäläisen näköinen mies iso laatikko selässä ja kertoi reingeille, että hänellä on sellainen rukki, että kun sillä kehrää¹⁵, niin kymmenen käkeä¹⁶ hyppää rukin pyörällä¹⁷ ja kukkuu kaiken maailman marssit ja polskat. No kuninkaan tyttären piijat¹⁸ sattuivat kuulemaan miehen jutun ja juoksivat heti kertomaan kuninkaan tyttarelle:

— Väen tupaan tuli sellainen mikä lienee kerjäläinen, ja hänellä on laatikossa sellainen rukki, että kun sillä kehrää, niin kymmenen käkeä hyppää rukin pyörällä ja kukkuu sellaiset kaiken maailman marssit ja polskat!

— Tuokaa se rukki tänne! käski kuninkaan tytär.

Piijat juoksivat ottamaan mieheltä rukkia, vaan silloinpa mies sanoi:

— Koskekaapas vain rukkiin, kymmenen käkeä muuttuu haukoiksi¹⁹ ja nokkivat teiltä silmät päästä! Eikä se rukki soi²⁰, jos en minä itse ole sitä pyörittämässä²¹. Vaan jos kuninkaan tytär haluaa kuulla soittoa, niin tulkoon väen tupaan. Kyllä minä pyöritän.

Piijat juoksivat emäntänsä luokse ja kertoivat, mitä mies oli sanonut.

— Minä väen tupaan! Höp! huusi kuninkaan tytär ja löi piikojaan. En välitä koko mokomasta rukista!

Mutta seuraavana aamuna tulivat piijat ja kertoivat emännälleen:

— Nyt se rukki jo pyörii ja kymmenen käkeä hyppii pyörällä ja kukkuu kaiken maailman marssit ja polskat ja väki tanssii!

¹³ habet ajada laskma. ¹⁴ lasknud joonistada. ¹⁵ ketrab. ¹⁶ kä/ki, -en kägu. ¹⁷ rattal, ¹⁸ pii/ka, -an — (teenija) tüdruk. ¹⁹ haukka — kull. ²⁰ (ei) mängi. ²¹ ümber ajamas.

— Eikö mies lupaa tulla soittamaan tänne? kysyi kuninkaan tytär.

— Ei lupaa! vastasivat piiat. Ei lupaa, vaan pitää kuninkaan tyttären tulla sitä kuuntelemaan väen tupaan.

No kovin teki pikkuisen kuninkaan tyttären mieli nähdä ja kuulla rukkia ja hän sanoi piioilleen:

— Jos minä nyt teen sen kerjäläisen mieliksi, mutta alkää puhuko kellekään, muutoin käy teille kipeästi! Ja rengit täytyy ajaa pois tuvasta, etteivät näe minua.

Rengit ajettiin pois tuvasta, ja sukkelasti²² juoksi kuninkaan tytär soittajan luokse.

Soittaja alkoi pyörittää, ja käet hyppäsivät ja soitto vihelteli²³, puhkui ja kukkui kaiken maailman marssit ja polskat. Ensin kuunteli prinsessa nyrpyssä²⁴ nenin, vaan kuta kauemmin soitettiin, sitä iloisemmaksi hän tuli ja halusi jo lopulta tanssia, mutta silloin lopettikin mies soiton.

— Pyöritä vielä! käski kuninkaan tytär.

— Ei makeaa mahan²⁵ täydeltä! vastasi mies eikä soitannut enempää vaikka olisi ollut ihme.

Seuraavana aamuna sanoi kuninkaan tytär piioilleen:

— Juoskaapa pyytämään, eikö se mies tulisi tänne ja pyörittäisi, niin tanssittaisiin! Piiat juoksivat ja pyysivät, mutta ei se mies luvannut tulla. Lähetti vain sanan, että jos kuninkaan tytär tulee tanssimaan renkien kanssa, niin kyllä hän pyörittää.

— Hyh, vai renkien kanssa! En välitä koko mokomasta tanssista! sanoi kuninkaan tytär.

Vaan seuraavana aamuna tuumi hän piioilleen:

— Säälittäähän²⁶ tuo kerjäläisruukka. Jos nyt pilkalla pyörähtäisin pari kertaa vaikka renkienkin kanssa!

Ja kuninkaan tytär meni väen tupaan ja tanssi renkien kanssa puolen päivää.

Kun kuningas sen kuuli, suuttui hän ja sanoi:

— Tämä nyt on ihmettä! Sopiipas tytön hyppiä renkien kanssa, vaikkeivät keisarilliset kosijat kelpaa. Kyllä minä hänet opetan!

²² väledasti. ²³ vilisteles. ²⁴ kissis, kortsus. ²⁵ maha — magu, köht.
²⁶ on ju hale meel (sellest).

Ja kuningas torui²⁷ tytärtään:

— Vai menet sinä hyppimään renkien kanssa, vaikkeivät sinulle keisarilliset kosijat kelpaa! Kyllä minä sinut opetan! Mikä sinut sinne väen tupaan vei?

— Se rukki! vastasi kuninkaan tytär. Tänne tuli mies, jolla on sellainen kultarukki, että kun sitä pyörittää, niin kymmenen käkeä hyppää ja kukkuu kaiken maailman marssit ja polskat, ja tekee mieli tanssia. Mutta se rukki ei soi muuten kuin että mies itse pyörittää, eikä se mies tule tänne herraspuolelle pyörittämään eikä pyöritä tuvassakaan, jos en tanssi renkien kanssa!

— Kaiken maailman polskat sille miehelle! Marssikoon huomisaamuna talosta! sanoi kuningas.

Kuninkaan tytär oli koko yön *pahas tufus* pahoillaan, kun sen miehen pitäisi marssia rukkineen huomenna talosta, ja aamulla hän meni pyytämään isältään:

— Älä aja sitä miestä talosta! Minä tahtoisin kuulla rukkia ja tanssia. Enkä mene väen tupaan tanssimaan. Jos se mies rupee soittamaan, niin minä panen kamarin ikkunan auki ja ikkunasta kuuntelen soittoa ja tanssin kamarissa piikoineni²⁸. Minä kuolen ikävästä, ellen saa kuulla sitä rukkia!

Kuningas vastasi:

— No olkoon sitten mies talossa, mutta soittakoon vain ruoka-ajalla, ettei renkien työpäivä pilaannu²⁹! Mutta muistakin se, ettet mene renkien kanssa tanssimaan!

Samana päivänä ruoka-ajalla pani kuninkaan tytär kamarinsa ikkunan auki, kun mies soitti tuvassa, ja se kuninkaan tytär alkoi tanssia kamarissa piikainsa kanssa, mutta kun mies huomasi, että kuninkaan tytär alkoi tanssia, niin se heti lopetti soiton, pisti rugin laatikkoon eikä sitä avannut koko päivänä.

No kuninkaan tytärtä suututti ja hänellä oli paha mieli, mutta minkäpäs mahtoi³⁰.

Seuraavana aamuna juoksivat piit kuninkaan tyttärelle kertomaan:

²⁷ söitles, taples. ²⁸ (minu) tüdrukutega. ²⁹ pilaan/nun, -tua rikkuda, ka-duma minna. ³⁰ mis sinna parata.

— Nyt se mies on mennyt pientarelle tallin taakse ja soittaa siellä eikä sano koskaan enää tulewansa tupaan soittamaan!

— Voi miten se on häijy! huudahti kuninkaan tytär. — Koko päivänä ei hän kuullut soittoa eikä uskaltanut mennä kuuntelemaan.

Päivän päästä³¹ juoksivat piiat taas kuninkaan tyttären luo ja hokivat³²:

— Nyt on ihmeitä vasta! Sillä miehellä on tallin takana kuva, joka puhaltaa torveen³³ ja laulaa ja pajattaa kaiken maailman satuja ja tarinoita³⁴.

— Minkälainen se kuva on? kysyi kuninkaan tytär.

— No se on sellainen, että kun se puhaltaa torveen, niin se laulaa lauluja ja pajattaa kaiken maailman satuja ja tarinoita! vastasivat piiat, eikä kuninkaan tytär päässyt siitä sen enemmän selville³⁵.

— Ei se taida³⁶ tuoda tänne sitä kuvaa? sanoi kuninkaan tytär. Pitäköön sitten itse, en minä siitä välitä!

Mutta kuta useammin hän kuuli kuvaa mainittavan, sitä suruisemmaksi hän tuli.

— Menkää nyt pyytämään kauniisti, eikö se mies möisi kuvaa ja kuinka monta säkillistä³⁷ kultaa hän tahtois! sanoi kuninkaan tytär.

Ei se mies myynyt kuvaa.

— Älkää nyt aina puhuko siitä kuvasta! Väsyttä jo tuo sama asia! huusi kuninkaan tytär piioilleen, kun ne siitä yhä vain juttelivat.

Vaan kolmen päivän päästä sanoi kuninkaan tytär:

— Minä en voi tulla toimeen ilman sitä kuvaa. Millä ihmeellä minä saisin sen nähdäkseni?

— Lähtekää vain katsomaan! sanoivat piiat iloissaan.

— Niin, mutta kun isä ei laske!

— Mitäs siitä! Mennään pimeässä. Ettehän te siitä pahene³⁸.

³¹ pärast, hiljem. ³² patrasid. ³³ sarve (sisseeütl.) ³⁴ tarina — muinasjutt. ³⁵ enam selgusele. ³⁶ tai/dan, -taa võia, suuta, osata; taitaa niin olla — peab nii olema; taisit luulla — sa vist mõtlesid. ³⁷ kotitait. ³⁸ ega te sest pahemaks lähe.

Kuninkaan tytär ihastui:

— Enhän minä siitä pahene. Eihän ihminen pahene, jos katselee kuvaa tallin takana. Vaan älkää tästä kellekään³⁹ kertoko.

Kun pimeä tuli, niin menivät prinsessa ja piiat salaa tallin taakse. No siellä oli se mies ja se kuva puhalsi isoon torveen ja lauloi kauniita rakkauden⁴⁰ lauluja ja jutteli merkillisiä⁴¹ satuja ja tarinoita.

Huomisiltaa⁴² odotti sitten kuninkaan tytär koko päivän, ja pimeässä lähti hän taas tallin taakse kuulemaan kauniita rakkauden lauluja ja merkillisiä tarinoita.

Mutta juuri kun ilo oli paraillaan, hyppäsi kuningas nurkan takaa ja huusi:

— Vai täällä sinä tyttö taas olet! Enkö minä varoittanut⁴³ sinua väen tuvassa olemasta, ja nyt olet sinä joka ilta tallin takana! En enää huoli sinua kotiin, ei sinusta ihmistä tule kuitenkaan. Saat marssia nukan tanssittajan kanssa maailman markkinoille polskia soittamaan⁴⁴.

Eikä se kuningas leppynyt, vaikka prinsessa polvillaan rukoili ja piiatkin rukoilivat. Eikä laskenut siksi yöksikään tyttöä kotiin.

— Voi, voi, mihinkäs minä nyt joudun, kun isä ajaa talosta, itki tyttö. Sinun täytyy elättää minua, sinä se minut tähän viettelit⁴⁵! tiuski hän miehelle:

Mutta mies vastasi:

— Älä tiuski, tai jätän sinut heti paikalla tähän yksinäsi, ja minnekäs sinä mamseli sitten osaat. Ole siivolla⁴⁷, jos tahdot yösjän ja ruokaa, ja tule jälestäni.

Kovin oli pikkuisen kuninkaan tyttären mieli vihainen, haikea ja surullinen, kun täytyi ruveta komennettavaksi, mutta mikäs auttoi! Ei muuta kuin kule miehen jälestä.

Kulkevat, kulkevat pimeässä, kulkevat likaisia teitä, repii ja likaa⁴⁸ kuninkaan tytär valkeat, hiirennahkaiset kenkensä, re-

³⁹ kellekään — ei kellegi (alaleütlev, III. välde). ⁴⁰ armastuse-. ⁴¹ ime-likke. ⁴² homset õhtut. ⁴³ hoiatanud. ⁴⁴ polkaid lööma (mängima). ⁴⁵ meelitasid. ⁴⁶ hüüdis pahaselt. ⁴⁷ ilusti. ⁴⁸ lõhub ja sopastab.

pivät risut kuninkaan tyttären jalkoja, väsy tytär, ja mies vielä ärjyy ⁴⁹.

— Miksi et kule joutuummin ⁵⁰, laiskahan sinä olet!

Karvasteli ⁵¹ kuninkaan tyttären sydäntä ja hän tiuskasi:

— Enpä olekaan orjasi, minäpä en tulekaan, minäpä jäänkin tähän!

Mutta mies vain nauroi ja sanoi:

— Älä tule!

Ja mies kulki seisattumatta.

Aikoi ⁵² kuninkaan tytär ihan jäädä, mutta sitten säikähti yksin jäämistä ja ajatteli:

— Voi kun ei ole kotia eikä mitään! Pitäähän minun totella ⁵³ niinkauan kunnes tulen toimeen omin voimin. Mutta sitenpä en enää tottelekaan!

Ja tyttö lähti kulkemaan miehen jälestä.

Kulkivat, kulkivat ja tulivat suuren suon laitaan ja mies sanoi:

— Tässä on suuri, vetelä suo ja yli on vain huonot portaat ⁵⁴. Minun täytyy nyt antaa koneitteni ⁵⁵ hukkuu suohon ja kantaa sinut suon yli, ethän itse pysy portaalla.

Tyttö vastasi:

— Kyllä pysyn! ja lähti kulkemaan, mutta putosi samassa suohon. Mies huusi:

— Enkösanonut ettet pysy. Vain tanssia sinä osaat ja sileällä permannolla. Voi mikä vastus sinusta minulle tuli! Nyt minun täytyy jättää kalliit rukkini ja kuvani uppoamaan pelastaakseni sinut!

Mies heitti laatikon suohon ja nosti prinsessan syliinsä. Mies kantoi häntä porraspuuta myöten ja jutteli:

— Likasit kauniin leninkisi ⁵⁶ suossa. Olet kenkäsiikin tärvellyt ⁵⁷. Millä nyt maksamme ruuan ja yösijan? Minä en voi maksaa, kun kalliit rukkini ja kuvani jätiin. Voi mikä vastus ⁵⁸ sinusta minulle tuli!

— Jätä minut. Ehkä vielä ehdit pelastamaan kalleutesi! itki prinsessa.

⁴⁹ karjub. ⁵⁰ rutem. ⁵¹ tegi valusaks, kibedaks. ⁵² mötles. ⁵³ pean sõna kuulma. ⁵⁴ astmed. ⁵⁵ kone — masin. ⁵⁶ leninki — seelik. ⁵⁷ rikkinud. ⁵⁸ tüli.

Mies vastasi :

— Ahaa, vai niin. Ihmishenki on minusta sentään vähän kalliimpi kuin nuo kojeet⁵⁹, vähän kalliimpi!

— Kiitos! sanoi kuninkaan tytär.

Tulivat viimein keskellä yötä kylään ja menivät kestikievariin⁶⁰. Mies jätti prinsessan porstuaan⁶¹ ja sanoi itse menevänsä sisään pyytämään ruokaa ja yösijaa.

Tuvassa kaatoi⁶² mies suuren kasan⁶³ kultarahoja pöydälle isännän eteen ja sanoi:

— Kun toverini⁶⁴ tulee pyytämään ruokaa, niin pitää antaa vain pari kuivia silakoita ja homeista⁶⁵ leipää. Jos se rupee kiukuttelemaan⁶⁶, niin pitää haukkua varkaaksi. Ja aamulla pitää koettaa vaatia meiltä maksua rahtamenteistä⁶⁷. Jos ette tee mitä käsken, niin tietäkää, että olen keisarin poika ja lähetän sata solttua⁶⁸ niskaanne⁶⁹!

No isäntä se ihmeissään heti lupasi totella, ja mies meni takaisin porstuaan ja sanoi kuninkaan tyttärelle:

— Kas niin, eivät luvanneet meille ruokaa ja yösijaa. Mene sinä nyt vuorostasi pyytämään, sinulla on edes paremmat vaatteet kuin minulla, ehkä paremman näköiselle antavat!

Kuninkaan tytär meni isännän luo ja sanoi:

— Tarjotaanko täällä illallista ja lepopaikkaa?

— Miksei maksua vastaan, vastasi isäntä ja toi penkille kannikan homeista leipää ja pari kuivaa silakkaa.

— Hyi! Minä olen kuninkaan tytär, en syö silakkaa! huusi tyttö!

— Mitä? Kuninkaan tytär! pilkkasi isäntä. Vai kuninkaan tytär! Etkö liene varaskin, mistäpä muuten olisit saanut noin koreat vaatteet! Annas olla, lähetän hakemaan vallesmannia⁷⁰, niin^{70A} tokko tiuskit, mokomakin prinsessa!

Mitäs siinä, itkien meni kuninkaan tytär miehen luokse porstuaan ja tiuski, ettei syö niitä häijyn ruokia, vaikka tapettaisiin.

⁵⁹ värgid. ⁶⁰ vöörastemaija. ⁶¹ porstua — esikoda. ⁶² kaa/dan, -taa kalata. ⁶³ hunniku. ⁶⁴ (minu) seltsiline. ⁵⁶ hallitanud (home, -en hallitus). ⁶⁶ jonnima, kiuslema. ⁶⁷ trakteerimiste eest (murdeline). ⁶⁸ solttu (murdeline) = sotamies. ⁶⁹ (teie) kaela, kuklasse. ⁷⁰ maakonna politsei-ülemat.

Mies tuumi: Kyllä minä syön, mikäs siinä auttaa, paljonhan sellaista köyhille tapahtuu! Mies meni tupaan ja jätti kuninkaan tyttären nälissään porstuaan.

Tuvassa komensi mies paraita herkkuja pöydän täyteen ja söi ja joi pulskasti⁷¹. Sitten tuli hän takaisin prinsessin luokse ja sanoi:

— Nyt olen kylläinen⁷², herra siunatkoon⁷³, ja saatiinpa makuusijakin. Mennään nyt heinäkorsuun⁷⁴ maata.

Ei auttanut väsyneen prinsessin muu, kuin mennä korsuun maata. Itkee, itkee kauan, itkuunsa, nälkäänsä nukkuu prinsessa, mutta tuskin on nukkunut, niin on jo aamu, ja ovelle aletaan hirveästi paukuttaa ja kolkuttaa. Isäntähän se siellä kolkuttaa ja huutaa:

— Tokko⁷⁵ ne kuleksijat ovat enää täällä. Kunhan eivät vain olisi karanneet ruokaa ja yösijaa maksamatta. Hei ylös maksamaan, kerjäläiset ja prinsessat!

— Nyt täytyy paeta, ne vaativat maksua, eikä meillä ole millä maksaa! sanoi mies ja alkoi vetää prinsessaa mukanaan ulos.

— En minä jaksa juosta! sanoi pikkuinen prinsessa.

— Sitten minun täytyy kantaa sinua, muuten ne ryöstävät kenkäsi ja leninkisi, ainoan mitä meillä on arvokasta!

Mies otti prinsessin selkäänsä ja pakeni, ja kintereillä juoksi kestikievarin isäntä kiljuen ja huutaen.

Juoksivat pitkän matkaa, ja viimein herkesi isäntä ajamasta. Mies laski prinsessin selästään, ja prinsessa sanoi:

— Kiitos! Olisinhan palettunut⁷⁶ ilman kenkiä ja leninkiä!

— Kyllä vielä voit palettuakin, en minä kauan saata pitää sinua mukamani, kun olet niin röyhkeä⁷⁷. Kerjäläisten pitää olla nöyriä eikä semmoisia kuin sinä tässä talossa!

No eipäs olla. Kun tultiin ensi kerran taloon, niin kelpasipa prinsessalle kova leipä ja pari kuivanutta silakkaa.

Kulkivat, kulkivat pitkät matkat, ja prinsessa kerjäsi. Viimein tulivat he keisarin valtakuntaan. Silloin sanoi mies:

⁷¹ uhkesti. ⁷² küllane, söönud. ⁷³ jumal önnistagu, jumalale tänu. ⁷⁴ korsu — hagerik. ⁷⁵ kas küll. ⁷⁶ ära külmetanud. ⁷⁷ upsakas, kõrk.

— Nyt kai⁷⁸ olet jo oppinut tulemaan omin voimin toimeen. Minä menen hankkimaan itselleni keisarin kaupunkiin työtä. Me eroamme⁷⁹ nyt.

Pelästyti kuninkaan tytär ja sanoi:

— Älä hyvä mies jätä, mihin minä raukka joudun, en minä ole vielä oppinut omin voimin tulemaan toimeen.

Silloin mies vastasi:

— No jos tulet morsiamekseni, niin saat olla seurassani ja eletään yhä yhdessä miten paraiten⁸⁰ voidaan!

Lupasi toki⁸¹ prinsessa, ja mies lähti kaupunkiin työn hakuun ja sanoi pian tulevansa takaisin.

Mies meni suoraan keisarin linnaan, ja hänet otettiin keisarin poikana suurella riemulla vastaan. Siellä hän söi, joi ja lepäili pitkän aikaa ja viimein tuli kuninkaan tyttären luo ja sanoi:

— Huonot ovat ajat! Kauan sain rukoilla ja kerjätä ennenkun työtä annettiin. Pääsin keisarin savenvaluruukkiin⁸². Siellä minun täytyy tehdä töitä kurjasta⁸³ ruokapalkasta pitkät päivät ja vasta illalla pääsen luoksesi kotiin. Mutta hyvä koti meille annettiin. Tule katsomaan kotia!

Keisarin poika vei kuninkaan tyttären kaupungin ulkopuolella kehnon töllin⁸⁴ luo, joka ei ollut paljon suurempi kuin koiran koppi⁸⁵, ja sanoi:

— Tässä nyt on koti ja ruokaa tuon sinulle illalla, mutta päivän saat olla ilman!

— Kiitos! vastasi kuninkaan tytär.

Keisarin poika oli sitten pitkät päivät kaupungilla, niin että kuninkaan tyttärellä oli ihan ikävä yksinään. Ja kun ilta pimeni, pelkäsi hän ilkeitä kulkijoita ja oli huolissaan, tokko mies palaisikaan. Olisihan hänelle voinut sattua jokin onnettomuus.

— Voi, miksi en huolinut kaunistä keisarin poikaa! huokasi prinsessa. Vaikka — jos oikein ajattelen — kaunishan on sulhasenikin, kun vain olisi hyvissä vaatteissa! Mutta miksi

⁷⁸ virst, võib olla. ⁷⁹ ero/an, -ta lahkuda. ⁸⁰ parai/n, -mman kõige parem; -ten kõige paremini. ⁸¹ ometi. ⁸² potivabrikusse (ruuk/ki, -in vabrik). ⁸³ viletsast. ⁸⁴ tölli — hurtsik. ⁸⁵ putka.

en ottanut hyvää keisarin poikaa! Vaikka jos oikein ajattelen, parempihan on sulhaseni kuin keisarin poika. Mutta miksi hylkäsin⁸⁶ rikkaan keisarin pojan?

Myöhään tuli keisarin poika kotiin ja toi saviruukussa⁸⁷ vaimolleen kaalia⁸⁸ ja pussissa⁸⁹ leipää ja silakoita⁹⁰, ja vaimo söi ja oli iloinen.

No sitten kerran sanoi keisarin poika morsiamelleen:

— Nyt minä olen valanut valmiiksi paljon saviastioita. Kaupungissa on huomenna markkinat⁹¹, ja sinun pitää myödä niitä saviastioita markkinoilla.

Keisarin poika osti saviastioita ja teltan⁹² ja pani morsiamensa teltassa myymään astioita. Mutta salaa hän palkasi kymmenen hampusia⁹³ ja sanoi niille:

— Juoskaa nyt sinne teltalle ja paiskatkaa rikki kaikki sen myyjänaisen saviastiat!

Miehet juoksivat ja paiskasivat rikki kaikki kuninkaan tyttären saviastiat.

No kuninkaan tytär itkemään, juoksemaan sulhasensa luokse:

— Voi sulho kulta! itki kuninkaan tytär, kymmenen hampusia juoksi teltalle ja paikasi rikki kaikki kalliit astiat!

— Sattuuhan *niitä köyhille* ^{niitä köyhille} pitää kärsiä⁹⁴! vastasi mies.

— Etkös ole minulle vihainen, rakas kulta? kysyi kuninkaan tytär.

— En.

— Voi kuinka sinä olet hyvä! huudahti kuninkaan tytär.

Elävät kojussaan yhä, niin eräänä aamuna valittaa⁹⁵ ja voihtii sulhanen kovasti ja sanoo:

— Minä olen nyt hyvin kipeä enkä saata lähteä työhön, ja me kuolemme nyt nälkään.

Säikähtää kuninkaan tytär:

— Oletko sinä kipeä, kultaseni! Jää kotiin, minä menen keisarin linnaan koettamaan etsiä työtä ja hankkimaan sinulle rohtoja, ruokaa ja juomaa.

Kuninkaan tytär lähti, mutta tuskin oli hän ehtinyt vähän matkan päähän kojulta, niin hypähti keisarin poika terveenä

⁸⁶ hülgin, maha jätsin. ⁸⁷ ruuk/ku, -un pott. ⁸⁸ kapsast. ⁸⁹ kotis. ⁹⁰ silke. ⁹¹ laat. ⁹² telt/ta, -an telk. ⁹³ hulgust. ⁹⁴ kannatada. ⁹⁵ kaebab.

ylös, puki vaatteet päälleen ja juoksi kaupunkiin jo ennen kuninkaan tyttärtä.

Tuli viimein kuninkaan tytär keisarin linnaan tarjoutumaan⁹⁶ työhön. No se keisarin poika oli silloin vastassa pihalla komeissa vaatteissa ja kuninkaan tytär ajatteli:

— Voi miten sairas sulhaseni on pulska! Jos se vain saisi yhtä komeat vaatteet kuin tuo keisarin poika, olisi se yhtä komea. Mutta mitäs nyt komeista vaatteista, kun saisin sulhoni terveeksi!

Kuninkaan tytär niiasi⁹⁷ syvään ja pyysi:

— Enkö minä saisi jotain työtä täällä hovissa, kun sulhaseni on kipeä ja tarvitsee rohtoja ja ruokaa?

— Pidätkös sulhasestasi? kysyi kuninkaan tyttären sulhanen.

— Pidämpä tietysti, hän on minua hoitanut kauan suurella rakkaudella!

Keisarin poika naurahti ja kysyi:

— Mutta osaatkos tehdä työtä? Olet liian hienon näköinen työhön. Katsos vain, kätesi ovat kuin erään tutun⁹⁸, ylpeän prinsessan.

Kuninkaan tytär punastui pahasti ja pelkäsi, että keisarin poika alkaisi kysellä hänen nimeään ja sukuaan.

Mutta keisarin poika vain sanoi:

— No jos nyt lupaat osata työskennellä, niin saat pestä talon pyykkiä⁹⁹.

mutta se ei voinut kieltäytyä
Kovalle se työ kuninkaan tyttären otti, hänen pienet, valkeat sormensa hankautuivat¹⁰⁰ ihan verille ja tulivat kuumassa vedessä ryppyisiksi¹⁰¹. Mutta kovasti hän ponnisti, ja kun ilta tuli ja palkka jaettiin¹⁰², juoksi hän ensin apteekkiin ja osti lääkkeet¹⁰³, sitten puotiin ja osti ruokaa ja viimein kotiin, jonne keisarin poika oli tullut sairaana odottamaan.

Niin sairasti sulhanen muka kauan aikaa, ja morsian pesi kovasti pyykkiä hovissa. Ja kuta kauemmin morsian sulhastaan hoiteli, sitä rakkaammaksi se hänelle kävi. Mutta viimein tuli

⁹⁶ end pakkuma. ⁹⁷ niia/n, -ta kniksu teha. ⁹⁸ tut/tu, -un tuttav. ⁹⁹ pesu.
¹⁰⁰ hõõrdusid. ¹⁰¹ ryp/py, -yn, korts. ¹⁰² jagati. ¹⁰³ rohud.

kuninkaan tytär paljosta raskaasta työstä hyvin kipeäksi ja sanoi sulholleen:

— Nyt en jaksa kauan enään! Kuollaan pois yhdessä!

Mies vastasi:

— Ehei, ei minulla ole yhtään halua kuolla. Kyllä sinun täytyy ponnistaa kunnes paranen. On niitä keinoja jälellä. Koeta nyt vielä mennä pesemään pyykkiä ja varasta pyykissä keisarin rouvan silkkiröijy¹⁰⁴. Myö se sitten, niin saadaan paljon rahoja, joilla yhdessä sairastellaan.

Kuninkaan tytär kauhistui, mutta lopulta hän sentään suostui ja sanoi:

— Mitäpä en tekisi, kun sinä haluat!

Kuninkaan tytär meni vaivalla pyykille ja piiloitti povelleen keisarinnan röijyn. Mutta samassapa tuli siihen keisarin poika ja huusi:

— Mitäs teet, tyttö? Vai varastat sinä äitini vaatteita. Minä ajan sinut pois työstä!

Puhkesi kuninkaan tytär itkemään:

— Voi miten hirveän paljon olen tehnyt pahaa tässä maailmassa, kun minua näin rangaistaan. Tosiaan minä olen tehnyt hirveän paljon pahaa!

Keisarin poika kysyi:

— No mitäs muuta pahaa sinä olet tehnyt kuin tämän?

— Oi hyvä herra, en voi sitä sanoa!

— Sano vaan pois! vaati keisarin poika. Jos sanot, niin annan tällä kertaa anteeksi ja saat jäädä työhön.

— Voi, se on niin kauheaa! Minähän olen se prinsessa, joka annoin tervata ja ajella teidän hevosenne!

— Vai niin! huusi keisarin poika. Kovin olitkin hänen näköisensä! Kyllä nyt tekisi mieleni sinulle näyttää — mutta anteeksihan olen sinulle luvannut!

Kuninkaan tytär kulki kojuunsa, ja mies kysyi:

— Saitkos röijyn?

Ja kuninkaan tytär vastasi:

¹⁰⁴ siidjakk.

— Kuollaan jo pois, keisarin poika tietää, että olen hänen pilkkaajansa.

— Ja sinä olet hyvin pahoillasi, että jouduit minulle etkä keisarin pojalle? Saitkos röijyn?

En ollenkaan. Enemmän pidän sinusta kuin hänestä, olethan tehnyt niin paljon minulle hyvää! Mitäs röijystä, en saanut.

Keisarin poika tuumi itsekseen:

— Nyt riittää jo.

Seuraavana aamuna varhain läksi kuninkaan tytär vielä kerran keisarin linnaan yrittämään¹⁰⁵ työtä, ja keisarin poika ehätti¹⁰⁶ ennen häntä linnan portille, seisoi siinä koreissa vaat-teissa ja sanoi:

— Tiedätkös, että tänään on minun hääni, ja minä tarvit-sen paljon väkeä hääpuuhissa¹⁰⁷! Kun nyt kerran olen sinulle antanut anteeksi enkä liioin sinusta väliä, niin sopii ja pitää sinun tulla kyökkipiian avuksi tänä iltana keittämään hääruokia minun morsiamelleni! Saat, köyhä kun olet, sen palkan kuin muutkin piiat!

Kuninkaan tytär kiitti, mutta ajatteli itsekseen:

— Kukas arvasi, että jouduin sen morsiamen piiaksi, jonka sulhasta pilkkasin!

Kun sitten hääkemut¹⁰⁸ alkoivat ja kuninkaan tytär askar-teli¹⁰⁹ kyökissä kyökkipiian apulaisena, lähetti keisarin poika salaa tuprauttamaan¹¹⁰ tuleen sen savenvalajan hökkelin¹¹¹, ja yhtäkkiä juostaan kyökkiin ilmoittamaan kuninkaan tyttärelle:

— Mökkisi palaa, mökkisi palaa!

Kuninkaan tytär pelästyksissään pudotti ja särki¹¹² herkku-vadin ja huusi:

— Voi minua onnetonta, sairassulhaseni palaa!

¹⁰⁵ katsuma, püüdma. ¹⁰⁶ ehätti katsus et jõudis. ¹⁰⁷ pulmatoimetustes.
¹⁰⁸ kemu — pidu, kära. ¹⁰⁹ askeldas. ¹¹⁰ leegitsema panema; tupru — suitsu-sammus. ¹¹¹ hökkeli = tõlli, mökki. ¹¹² lõhkus, purustas.

Kuninkaan tytär juoksi kiireesti palopaikalle, ja siellä olisi hän lentänyt vaikka tuleen sulhastaan pelastamaan, jos ei keisarin poika olisi pidellyt häntä kiinni ja sanonut:

— Minähän se olenkin sulhaseni!

— Ei ei, minun sulhaseni on savenvalaja ja palaa! valit-
teli kuninkaan tytär.

Eikä uskonut kuninkaan tytär ennenkuin keisarin poika kertoi hänelle kaikki heidän yhteiset salaisuutensa. Kertoipa poika, miten hän oli houkutellut rukilla ja nukella kuninkaan tyttären pois kotoa, miten he olivat yhdessä vaeltaneet¹¹³ ja mitä kuninkaan tytär oli milloinkin¹¹⁴ savenvalajalle jutellut. Ja kun keisarin poika oli kaiken tämän kertonut, niin silloin-
kos kuninkaan tytär lankesi hänen syliinsä ja huusi:

— Ethän nyt enää minua kiusaa!

— En, vastasi keisarin poika. Vaan nyt mennään linnaan ja pane päällesi morsiusvaatteet, niin vietetään vähän häitä.

No siitä ilo tuli kuninkaan tytölle, vaikka oli keittänyt morsiamelle ruokaa omissa häissään, ja häät pidettiin ja tytön isällekin tieto annettiin.

¹¹³ rännanud, ¹¹⁴ kunagi.

Pieni kulta.

1. Oli poika ja pojalla pieni kulta¹, niin pieni kulta sanoi pojalle:

— Rakennuta² meille pieni pirtti, että pääsemme pirttiin yhdessä asumaan.

Vaan poika vastasi:

— Milläs minä sen rakennutan, kun onni³ ei ole antanut minulle rahoja?

Niin tyttö sanoi:

— Vaan minä en ole sinulle pieni kulta, jos et rakennuta meille pirttiä.

No poika tuli tästä hyvin pahoilleen⁴. Kun se rupesi illalla maata⁵, niin kuuli se unessa jonkun sanovan:

— Otahan nyt, poika, ja mene korpeen⁶ niin pitkän matkaa kun pieni maja tulee. Siinä majassaan makaa Onni sängyssä vihreän verkaviltin⁷ alla. No herätä Onni ja pyydä siltä rahaa, että voit rakennuttaa pirtin ja asua pirtissä pienen kullan kanssa.

Seuraavana aamuna poika meni korpeen niin pitkän matkaa kun pieni maja tuli, ja majassa makasi Onni sängyssä vihreän verkaviltin alla, ja poika nyki⁸ Onnen hereille ja pyysi häneltä rahaa.

— Kuule nyt! sanoi Onni. Menehän vielä korpeen niin kauan kun tulee syvä lampi. Lammissa ui vaski-, hopea- ja kultakaloja syvän veden alla. Ongi niitä kaloja, myö kalat ja rakennuta pieni pirtti.

¹ väike kullake. ² lase ehitada. ³ õnn. ⁴ sai nukraks. ⁵ heitis õhtul magama. ⁶ laande (kor/pi, -ven). ⁷ roheline kalevteki. ⁸ (näppudega) rebis, tuupis (ny/kiä, -vin).

No poika meni vielä korpeen niin kauan kun syvä lampi tuli. Lammen rannat olivat hirveitä louhikoita⁹, joiden keskellä vesi oli kuin ontto¹⁰ kaivo ja mustaa kuin piki, mutta silloin tällöin pulahti¹¹ veden pinnalla kala kirkas kuin vaskiraha.

No poika istui isolle louhen kivelle ja alkoi onkia. Parraiksi¹² oli koukku laskenut veden pintaan, niin tarttui onkeen vaskinen kiiski. No poika nakkasi¹³ kiiskan rannalle ja koetteli heti kynsillään, oliko kiiski lihaa vaiko oikea kallis kiiski.

Oikea kallis kiiski se oli, jokainen evä ja piikki¹⁴ oli selvää vaskea. Ihastui poika ikihyväksi, piiloitti¹⁵ nopeasti kiiskan taskuunsa ja nakkasi ongen uudestaan veteen.

Silloin kumahti¹⁶ veden sisästä kummallinen ääni¹⁷ ja sanoi:

— Vieläkö enemmän sen tapaisia¹⁸?

Säpsähti¹⁹ poika pahasti²⁰, katseli ympärilleen ja luuli jonkun ihmisen tulleen siihen puhelemaan. Kun ei nähnyt ketään, niin naurahti omaa pelkuruuttaan²¹ ja tuumi:

— Mitäs minä joutavia²² kuuntelen! Jopa nyt jotakin²³! Pitäisikö tähän yhteen kiiskeen tyytyä²⁴! Sillä ei paljon pirttiä rakenneta!

— Tietysti²⁵ minä enemmän haluan! virkkoi poika itseksseen moneen kertaan. Viimein huusi hän iloisesti:

— Tietysti enemmän!

Vielä enemmän sai poika vaskisia kiiskiiä ja lopulta tuli onkeen hopeinen särki.

Silloinkos poika ihastui.

— No jopas nyt jotakin! hän tuumi. Rupeekohan tuo vesi sellaisiakin antamaan. No jopas nyt jotakin! Heitänpä ongen uudestaan veteen.

Heitti poika ongen uudestaan veteen, ja taas tuli hopeinen särki, kiiltävä kuin veitsen terä. Ihastui poika niin että onkiesaan oikein hypähteli. Nakkeli poika kiisket louhikkoon ja täytti taskunsa hopeisilla särillä.

⁹ koledad kaljurahnustikud. ¹⁰ ont/to, -ton õõnes. ¹¹ sulpsatas. ¹² parajasti. ¹³ virutas (äkki) (nak/ata, -kaan). ¹⁴ oim ja okas. ¹⁵ peitis. ¹⁶ kõmatas ¹⁷ imelik hääi (ään/i, -en). ¹⁸ kas veel enam selle laadilisi. ¹⁹ võpatas, jahmatas (säpsäh/tää, -dän). ²⁰ rängasti. ²¹ muigas oma arguse üle. ²² tühja, asjatuid. ²³ mine'nd ikka. ²⁴ leppida (tyy/tyä, -dyn) ²⁵ muidugi.

— Vieläkö enemmän sen tapaisia? kumahti vedestä kamala²⁶ ääni, niin että kerralla poika peljästyksestä koholle lensi.

— Mikä ihme ääni se on? tuumi poika itsekseen. Jokohan pitää ruveta pelkämään.

Hän olisikin ruvennut pelkämään, kun yhtäkkiä tarttui oikean aika köllikkä²⁷ kultainen ahven.

No silloin ilo ihan tukehutti²⁸ pojan äänen, ettei päässyt edes huutamaan. Poika iski kyntensä ahveneen ja puraisi ahventa niskasta²⁹, koetti tokko tuo muka oli³⁰ oikeaa kultaa.

Hampaat karahitivat³¹, kultaa se oli, oikeaa puhdasta, punaisen kellervää³² kultaa.

Valkeni³³ poika ihastuksesta ja vapisi. Nakkeli poika säret pois ja puristi³⁴ ahvenen kahden ison kiven väliin, pani päälle kolmannen kiven ja istui itse päällimmäiseksi³⁵.

— Et siitä nyt karkaa! tuumi poika. — Siitä ahvenesta saan rahaa kymmenen kertaa enemmän kuin kaikista kiiskeistä ja säristä yhteensä!

Samassa jylähti³⁶ vedestä ääni niin että aallot louhikkoon ylös karkasivat ja pienet kivet rinteiltä³⁷ alas rapisivat:

— Vieläkö enemmän sen tapaisia?

²⁶ kole. ²⁷ hää jōmakas. ²⁸ lämmtas ära, mattis. ²⁹ hammustas kuklast. ³⁰ kas see aga pidi olema. ³¹ raksatasid. ³² punaselt kollendav. ³³ läks valgeks (val/jeta, -kenen). ³⁴ pigistas. ³⁵ päälmiseks. ³⁶ müratas. ³⁷ kallakuilt (rin/ne, -teen).

2. Sykki pojan sydän säikähdyksestä kuin nuijalla olisi iskenyt¹, ja vapa² putosi kädestä louhikkoon. Aikoi polka paeta ja heittää kalat, mutta samassa välähti hänen päähänsä tuuma:

— Minulla on pieni kulta. Jos en ota edes kiiskejä mukaani, en voi rakentuttaa pientä mökkiä.

Hän aikoi ottaa kiisket mukaansa, mutta samalla välähti päähänsä tuuma:

— Miksi en ottaisi paremmin särkiä, niillä voin rakentuttaa oikean talon.

¹ virutanud. ² vibu.

Hylkäsi³ poika kiisket ja aikoi ottaa säret, mutta välähti päähänsä tuuma:

— Otan samalla tiellä tuon ahvenkõntin⁴. Sillä voin rakennuttaa vaikkapa hovin⁵!

Hylkäsi säret ja aikoi ottaa ahvenen, mutta samalla välähti mieleensä tuuma:

— Miks'en voisi rakennuttaa yhdellä tiellä kultaista palatsia? Enpä pelkää, heitänpä onkeni vielä kerran veteen.

Heitti poika onkensa. Päivä paistoi, vesi oli tyyni ja sudenkorentojen⁶ siivet kiilsivät ja helisivät kuin vaski.

Paljon, paljon kultaa onki⁷ poika. Mätti⁸ vasket ja hopeat takaisin veteen ja istui jo suurella kasalla kultaisia ahvenia⁹.

Silloin kumahti taas kumma ääni kuin ukkosen jyrinä, niin että vesi patsaana rynkäsi¹⁰ ilmaan ja hongat rinteiltä kaatuivat ja metsä yhtenä sekamelskana¹¹ pojan silmissä vilisi¹². Se ääni kumahti:

— Vieläkö enemmän sen tapaisia?

No sattui poika silloin kurkistamaan lampeen ja tahtoi nähdä mikä sieltä sillä tavoin huuteli. Kurkisti ja näki veden kalvossa kauhean kuvan. Sillä oli ontelot¹³ silmät ja valkea tukka ja kallo oli kalju¹⁴ ja hampaat haljenneet¹⁵.

— Hyi miten ruma¹⁶ olet, veden haltija, nyt minä menen pakoon¹⁷! sanoi onkija, täytti kontin¹⁸, taskut, poven ja kourat¹⁹ kulta-ahvenilla ja juoksi kotimailleen.

Siellä etsi hän joka paikasta pientä kultaansa, mutta ei löytänyt mistään²⁰.

No tuli mies vastaan tiellä ja onkija kysyi:

— Missä on pieni kultani?

— Hyi miten ruma olet! huusi mies ja juoksi pakoon.

— Mitä, rumako? tuumi itsekseen onkija ja läksi vastausta saamatta taas etsimään pientä kultaansa.

Tuli pienen töllin²¹ ovelle, kolkutti ja kysyi:

³ jättis maha (hyl/jätä, -kään). ⁴ ühtlasi selle ahvena jõmaka. ⁵ mõisa. ⁶ kiillide. ⁷ õngitses (on/kiat, -gin). ⁸ loopis (mät/tää, -tän). ⁹ kuldsete ahvenate hunnikul. ¹⁰ tormas, purskas. ¹¹ segirägastikuna. ¹² viras, kihas. ¹³ õõnsad. ¹⁴ pääkolu oli juuksetu. ¹⁵ lõhkenud (halje/ta, -kenen). ¹⁶ kui inetu. ¹⁷ pakku. ¹⁸ tohust märsi. ¹⁹ pihud. ²⁰ kustki. ²¹ tõlli, mökki hurtsik.

— Missä on minun pieni kultani?
 Ja ääni sisältä vastasi:
 — En tiedä kultaasi, mutta minullakin oli kulta, vaan se meni viisikymmentä vuotta sitten korpeen pyytämään²² Onnelta rahoja.
 — Minäpä se juuri²³ menin pyytämään Onnelta rahoja ja minäpä olen sinun kultasi. Avaa, pieni kultani!
 — En avaa! vastasi ääni sisältä. Minulla on jo toinen kulta.
 — Avaa! huusi mies. Minulla on kontti, povi ja taskut täynnä isoja könttiä, kulta-ahvenia, minä myyn ne ja rakennan kultaisen palatsin.
 Silloin ovi avattiin, mutta ei avaaja ollut onkijan pieni kulta, oli vain vanha muija²⁴. Avattiin ja löytiin heti kiinni ja muija huusi:
 — Hyi miten ruma olet, en tule kultaiseen palatsiisi! Ja onkijakin sanoi:
 — Hyi, miten ruma olet, et olekaan minun kultani, en huoli²⁵ sinua palatsiini! Ja mies lähti taas etsimään pientä kultaansa.
 Etsi, etsi viikon²⁶ eikä löytänyt. Viimein kulki korpeen niin pitkän matkaa kun pieni maja tuli. Majassa Onni makasi sängyssä vihreän verkaviltin alla. No onkija herätti Onnen ja kysyi:
 — Mistä nyt löydän pienen kultani?
 No se Onni kysyi:
 — Ongitkos lammesta kaloja ja rakennutitkos pienen pirtin?
 Onkija vastasi:
 — Onginhan minä kaloja, vaan en rakennuttanut pientä pirttiä. Rakennutan suuren palatsin.
 — En minä ole käskenyt suurta palatsia rakennuttamaan!
 Et enää kultaasi löydä!
 Ja se Onni haukotteli²⁷, käänsi kylkeään ja nukkui taas vihreän verkaviltin alle²⁸.

²² paluma (pyy/tää, -dän). ²³ just. ²⁴ muija, mummo vanaeit. ²⁵ ei taha, hooli. ²⁶ viik/ko, -kon, nädal; viikon ka = kaua. ²⁷ aigutas (haukot/ella, -telen). ²⁸ alla.

Uskollinen¹.

Lapsena meni muudan poika puotipalvelijaksi kauppiaalle, ja koko ikänsä hän sitten puuhasi² ahkerasti kauppiaan laivoilla, makasiineissa ja tiskin³ takana ja teki kauppiaalle monta hyvää työtä. Mutta työstään ei hän ottanut milloinkaan mitään palkkaa.

Sitten kun hän jo tuli vanhaksi ja partansa ja tukkansa olivat ihan valkeat, sanoi hän kauppiaalle:

Nyt minun tekisi mieli lähteä synnyinseudulleni katsomaan kotikylää ennenkun kuolen.

No se kauppias vastasi:

— Mene vaan, hyvä ystäväni, ja ota koko ikäsi palkka mukaasi: viisi hevoskuormallista kirkkaita kolikoita⁴.

Niin palvelija virkkoi:

— En minä ole tehnyt mitään palkan edestä enkä huoli kirkkaita kolikoita. Vaan anna minulle eväät matkalle, niin minä lähden synnyinkylääni ja tulen pian takaisin toimeeni, jos en sillä välin kuole.

No antoi kauppias palvelijalleen komeat eväät, ja palvelija lähti kulkemaan synnyinseuduilleen päin. Astuu, astuu, astuu päivän tietä pitkin kontti⁵ selässä, niin iltasella väsyä ja jää talottomalle taipaleelle⁶ yöksi.

— Kunnon⁷ miehellä ei ole mitään pelättävää! ajattelee mies ja riisuu kontin selästään, valitsee tien vierestä sopivan paikan, johon laittaa nuotion, ja rupee syömään eväitään.

Niin tulee myöhään illalla siihen nuotion ääreen vieras mies. Pyhä Yrjänähän⁸ se on, kultaiset säärykset ja suomus-

¹ truu. ² talitas. ³ leti. ⁴ rahatukke. ⁵ märss. ⁶ teele. ⁷ ausal. ⁸ Yrjänä Jüri.

paita on sillä päällä, kiiltävä töyhtökypäri⁹ päässä. Pyhä Yrjänä sanoo miehelle:

— Laske, hyvä ristiveli, minuakin kanssasi nuotion ääreen aterialle, omat evääni loppuivat.

— En laske! vastaa mies.

— Miksi et laske?

— Siksi en laske, että sinä et ole mikään kunnan mies. Sinä otat palkkaa ihmisiltä työstäsi. Jos sinua pyydetään paimentamaan hevosia, niin sinä paimennat vain niiden hevosia, joilla on varaa antaa raha lippaaseesi¹⁰ tai sytyttää tuohus¹¹ kuvasi eteen. Köyhäin hevoset sinä jätät kontioiden¹² syötäväiksi.

No siitä se Pyhä Yrjänä suuttui ja lähti kannuksiaan kilistellen matkaansa.

Mies lepäsi hyvin sen yönsä, ja auringon noustessa ja kasteen kiiltäessä hän heräsi, pani kontin selkäänsä ja läksi taas marssimaan kotikyläänsä kohti.

Marssi, marssi mies koko päivän, niin illalla taas väsyi taipaleelle, etsi itselleen tien varrelta sopivan paikan, sytytti siihen nuotion ja rupesi syömään eväitään.

Myöhään illalla tuli siihen nuotion luokse itse pyhä Maaria, Jumalan emonen. Ja komea se oli. Sen silmät säteilivät kuten kointähdet, huulillaan oli hymy kuin aamun rusko ja hartioillaan oli sininen vaippa kuin kevättaivas ikään. No se Pyhä Maaria virkkoi aterioivalle miehelle:

— Laske, hyvä ristilapsi, minuakin kanssasi nuotiolle ja aterialle. Omat evääni loppuivat ja minulla on vilu.

Mies vastasi:

— En hyvä Jumalan emonen voi laskea!

— Miksi et voi laskea? ihmetteli Pyhä Maaria.

— Siksi en voi laskea, vastasi mies, kun sinä et ole mikään kunnan nainen. Sinä, näethän, otat palkkaa ihmisiltä työstäsi. Sinun pitäisi holhota¹³ kaikkia inehmojen¹⁴ naisia, mutta sinä holhoat vain niitä, joilla on varaa kilahuttaa kultaraha lippaa-

⁹ töyhtö — tutt. ¹⁰ li/pas, -ppaan kast. ¹¹ tuohu/s, -ksen tohulont, küünal.
¹² kontio = otso, karhu. ¹³ hoida, ravitseda. ¹⁴ inehmo (luulekeeles) = ihminen.

seesi tai sytyttää vahakynntilä kultaisen kuvasi eteen. Köyhät naiset sinä annat kuolla tauteihin, kuumeeseen¹⁵ ja kurjuuteen¹⁶.

Vihastui pyhä neitsyt ja lähti nuotiolta pois.

Mies rupesi levollisesti nukkumaan ja seuraavan aamun koitteessa hän taas alkoi marssia kotikunnaitaan kohti.

Marssi, marssi koko paahtaisen¹⁷ päivän, niin illalla hän uupui¹⁸ taas talottomalle taipaleelle. Hän etsi sopivan nuotio-paikan kuusen juurella, sytytti tulen ja rupesi kontistaan aterioimaan.

Niin tuli siihen liekin luo itse Kuolema. Hänellä ei ollut kultakäätyjä¹⁹ eikä taivaan haljakoita²⁰, yksinkertaisesti²¹ puettu, rehdin²² näköinen mies hän oli.

Niin Kuolema sanoi miehelle:

— Ota, ihmisrukka²³, minut nuotion ääreen kerallasi²⁴ aterioimaan. Omat evääni loppuivat.

Mies vastasi:

— Tule vaan! Sinä olet kunnon mies; sinä et tee työtä palkan edestä. Kenen vuoro tulee kuolla, sen sinä armotta tapat, eivätkä lahjukset²⁵ ja vahakynntilät ketään pelasta. Saat syödä eväitäni nuotion ääressä.

Aterioi sitten surma miehen kanssa, ja kun he olivat syöneet, niin ryyppäsivät naukun²⁶ päälle, ja syötyään rupesivat levolle.

Aamulla kun linnut lauloivat, lähti mies tovereineen kulkemaan tietä pitkin ja tuli synnyinkyläänsä. Synnyinkylässä syntyi suuri ilo, kun kuultiin sinne tulleen miehen, joka oli koko maan ympäri tunnettu uskollisuudestaan ja rehellisyydestään ja joka oli tuottanut²⁷ kotiseudulleen suurta kunniaa. No kotikylässä kestittiin²⁸ miestä oikein hyvin.

Ovat siinä mies ja Kuolema koko päivän, ovat seuraavan yön, ovat useita vuorokausia²⁹, ovat viikon kylässä kestittävinä. Niin eräänä päivänä kun mies kulkee Kuoleman kanssa kyläraitilla³⁰, huomaa hän, että kaikki kansa porteillaan itkee.

¹⁵ palavikku. ¹⁶ viletsusse. ¹⁷ kuuma, helge. ¹⁸ uu/vun, -pua väsida, rageda. ¹⁹ kää/ty, -dyn kett. ²⁰ kuubesid (haljak/ka, -an). ²¹ lihtsalt. ²² õiglase. ²³ ruk/ka, -an, vaene, vilets. ²⁴ (sinu) kaasas. ²⁵ altkäemaksud, kingid. ²⁶ napsi. ²⁷ tuo/tan -ttaa sünnitada. ²⁸ võõrustati, kostitati. ²⁹ vuorokausi — ööpäev. ³⁰ rait/ti, -in tänav.

Mies kysyy Kuolemalta:

— Mitähän se kansa nyt oikeastaan niin katkerasti itkee, eilenhän se vielä iloitsi ja kestiti meitä hyvin?

Ja Kuolema vastaa:

— Sitähän se kansa itkee, että sinä nyt olet kuollut. — Minun olisi pitänyt tappaa sinut jo silloin, kun ensi kerran kohtasin sinut nuotiolla. Sinä olit vihoittanut³¹ kultaisen, pyhän Yrjänän ja neitsyt Maaria emosen, ja ne käskivät minua tulla tappamaan sinut nuotiollesi. Mutta kun sinä olit niin hyvä mies ja annoit minulle ruokaa, juomaa ja lepoa, niin en raatsinutkaan sinua surmata, ennen kun olit nähnyt synnyinkyläsi. Nyt olen sinut tappanut, mutta ennen kuolemaasi sait nähdä, että Kuolemakin on lahjottavissa.

— Siis en ennättänytkaan mennä takaisin isäntäni luokse, huokasi uskollisen kauppapalvelijan sielu³².

³¹ vihastanud. ³² hing.

Luodetuuli ja Kuolema.

1. Kyllästyipä¹ kerran kuninkaan poika hovielämään ja läksi yksin kävelemään metsään.

No hän ei ollut vielä milloinkaan käynyt metsässä ja oli nähnyt metsän vain linnan tornista². No nyt oli sillä³ paljon ihmettelemistä, ei missään ollut kultahelaisia⁴ hoviherroja eikä hovinaisia, puut vain kohottivat⁵ vihreinä latvojaan sinistä taivasta kohti.

No kulki poika yhä etemmäksi⁶ metsään ja ihmetteli ja ihaili⁷ ja aina oli uusia nähtävyyksiä. Mutta kun hän viimein huomasi, että olisi mentävä⁸ kotiin takaisin, niin ei hän tietänytkään, minne päin olisi mentävä, ja eksyi. Siellä harhaili⁹ kauan kuninkaan prinssi aavistamatta¹⁰ missä päin koti mahtaisi¹¹ olla, ja tuli jo ilta ja pimeä, ja silloin näki poika tulen kiiluvan¹² metsämökistä¹³.

No poika meni mökkiin, pyysi ruokaa ja yösjaa¹⁴ ja sai.

No siinä torpassa asuivat tuulet ja ne kaikki tuulet olivat jo kotona, paitsi¹⁵ Luodetuuli, nuorin veljeksistä.

No kertoivat siinä tuulet matkojaan¹⁶ prinssille, ja ihmeellisiä ne olivat. Pohjatuuli, ankan¹⁷ ja vihaisen näköinen ukko, tarinoidi¹⁸ kummallisia juttuja jäämaasta, Eteläinen kertoi kuumista maista ja Itätuuli lauloi vapaita lauluja ja samoin Länsituuli suurista meristä virsiä viritti¹⁹. Muutkin tuulet kokemuksiiaan kuvailivat²⁰, ja ihastuneena heitä prinssi kuunteli.

¹ (juhtus, et) tädines. ² ainult lossi tornist. ³ sel. ⁴ kuld narmastega. ⁵ kergitasid. ⁶ kaugemale edasi. ⁷ ilutses. ⁸ tuleks minna. ⁹ käis eksinult ringi. ¹⁰ aimamata. ¹¹ peaks. ¹² säravat. ¹³ mök/kl,-in majake. ¹⁴ sija paik. ¹⁵ väljarvatud, pääle. ¹⁶ teekondade üle. ¹⁷ valju. ¹⁸ jutustas. ¹⁹ laskis laule, veeretast viise. ²⁰ kirjeldasid.

No silloin tempasi äkkiä oven auki ja tuli sisään Luodetuuli, nuorin veljeksistä, ja hänenkin täytyi nyt ruveta kertomaan matkoistaan.

No Luodetuuli oli ollut vastikään²¹ vieraana eräällä luodolla²², jota kutsuttiin Ikuisen²³ elämän luodoksi, ja sieltä jututeli²⁴ hän niin kauniita tarinoita, että prinssin rupesi tekemään mieli päästä sinne luodolle.

No nukkuivat sitten rauhassa yönsä, niin aamulla päivän noustessa läksi Luodetuuli prinssi selässään lentämään Ikuisen elämän luodolle. Keveästi²⁵ lensivät he yläpuolla metsien ja alapuolla pilvien ja laskeutuivat kauniiseen laaksoon²⁶ syömään ja sitten he lähtivät yhä lentämään.

Lentävät, lentävät meren yli ja kohahtelevat lakkipäät²⁷ laineet ja aallottaret heille iloisia harsojaan huiskauttelevat²⁸ ja päivällä auringon korkeimmillaan ollessa he laskeutuvat sille luodolle.

No rannalla kasvoi siellä miehen korkuisia punaisia kukkia ja kultalinnut visersivat ilmassa, ja he läksivät astumaan saareen ja sitä mukaa²⁹ kuin kulkivat, niin kumarsivat punaiset kukat. No ne kulkivat yhä ja prinssi huomasi, että saarella ei ollutkaan muuta metsää, kuin ne miehen korkuiset, punaiset kukat.

Keskellä saarta välkkyi sitten linna³⁰, ja Luodetuuli kertoi, että siinä on seinät päivän sätehistä³¹, katto talven tähtilöistä³². Vaan siihen linnaan ei ollut ainoatakaan porttia³³, ylhäällä seinässä oli vain pieni aukko. No Luodetuuli otti prinssin taas selkäänsä ja he lennähtivät aukosta sisään ja laskeutuivat puistoon, jossa oli kirjavanaan kaikenlaisia kukkia, niin monenvärisiä, ettei kuin unessa vain voi nähdä, ja heti kun prinssi oli laskeutunut maahan, niin oli hänkin muuttunut kukaksi kullan kimeltäväksi. No Luodetuuli antoi hänelle takin³⁴, joka samalla muuttui valkeiksi lehdiksi kukkaan, ja sanoi vielä, ettei kukaan

²¹ parajasti, hiljuti. ²² luo/to -don laid, saareke, rahu. ²³ igavese. ²⁴ jutustas. ²⁵ kergesti. ²⁶ orgu. ²⁷ vahupäised. ²⁸ näkineidud neile röömsaid linikuid lehvivad. ²⁹ sedamööda, selle järke. ³⁰ loss. ³¹ päeva kiirtest. ³² tähtedest. ³³ jalgvärvavat. ³⁴ kuue.

näe häntä ihmisenä niinkauan kun se valkea takki on hänen päällään. Samassa kohosi Luodetuuli ylös ilmaan ja läksi lentämään, ja hänelle kumarsi jäähyväisiksi³⁵ valkealehtinen kukka.

No prinssi eli sitten niinkuin muutkin kukat siellä puutarhassa³⁶ puhellen heidän kanssaan, ja päivisin istui kukkasille kultalintuja ja öisin hopealintuja laulamaan.

Kerran kuitenkin tuli kaunis linnan neiti³⁷ kävelemään puutarhaan ja kokoomaan kukkasia maljaan³⁸. No hän poimi monta kaunista kukkaa ja nähtyään sen valkolehtisen kukan, otti hän senkin ja pani maljaansa ja vei komeaan saliin, jossa vietettiin parillaan³⁹ suurta juhlaa⁴⁰. Neiti asetti sen maljan pöydälle keskelle salia.

Mutta samassa muuttuikin kukka entiseksi prinssiksi, nousi ylös maljasta ja hyppäsi juhlivain joukkoon⁴¹. Ja kun valkea takki oli hänellä päällään, ei kukaan häntä voinut nähdä.

No se prinssi näki juhlan, jonka vertaista⁴² hän ei ikinä ollut voinut kuvitellakaan⁴³.

Se oli juhla Ikuisen luodon kunniaksi, ja prinssin oli mahdoton saada selvää kaikesta siitä, mitä juhlassa tapahtui⁴⁴, yhtenä humuna ja vilinä⁴⁵ näki ja kuuli hän sen ympärillään. Hänestä näytti kuin olisivat tähdet katosta pudonneet juhlivain joukkoon ja päivän säteet seinästä sotkeutuneet⁴⁶ ihmisten vilinään ja kuin koko linna olisi sulanut yhdeksi ainoaksi juhlapauhinaksi⁴⁷.

No prinssi ei voinut enää hillitä⁴⁸ itseään, vaan nähtyään kaikkien tanssivan iloista tanssia heittäytyi hänkin mukaan, ja juhla jatkui ja jatkui, eikä kukaan välittänyt⁴⁹ ajan kulumisesta eikä kukaan tuntenut ruumiissaan⁵⁰ väsymystä.

No sattuipa sitten tanssin pyörteessä valkea takki putoamaan prinssin hartioilta⁵¹, ja hän joutui ihmisten nähtäväksi. No heti kyseltiin häneltä, miten hän on linnaan joutunut, ja kaikki iloitsevat, kun uusi vieras on tullut seuraan⁵².

³⁵ jumalaga jätmiseks ³⁶ aias. ³⁷ lossineid. ³⁸ vaasi, peekrisse. ³⁹ peeti parajasti. ⁴⁰ pidu. ⁴¹ pidutsevate hulka. ⁴² sarnast. ⁴³ ettekujutadagi. ⁴⁴ sündis. ⁴⁵ ühe sahinana ja virvendusena. ⁴⁶ kokku seganenud. ⁴⁷ pidukohinaks. ⁴⁸ tagasi hoida. ⁴⁹ hoolinud. ⁵⁰ oma kehas (ruumi/s, -in). ⁵¹ õlgadelt (harti/at-oiden). ⁵² seltsi. hulka.

2. No kysytäänpä sitten kerran häneltä, kuinka kauan hän luulee olleensa¹ ikuisen elämän linnassa.

— Minusta tuntuu kuin olisin ollut kaksi viikkoa² arvelee prinssi.

Nauru kajahtaa hänen ympärillään ja hän kuulee jonkun huudahtavan:

— Erehdytpä, prinssirukka³, olet ollut täällä jo tuhat viisisataa vuotta.

No se prinssi katsahtaa seinään ja se seinä on kirkas kuin peili ja huomaa itsensä yhtä nuoreksi kuin linnaan tullessaankin. No muistui⁴ silloin prinssin mieleen kotoiset olot ja hän haluaa lähteä tietämään, vieläkö häntä kotilinnassa ja kotikaupungissa edes muistellaankaan⁵.

No hänet luvataan matkalle ja annetaan hevonen, joka kulkee vesillä ja mailla. — Mutta matkalla ei hän saisi laskeutua pois hevosen selästä.

Se hevonen oli silkinkarvainen ori⁶ ja sen häntä liekinä leimahteli, silmät pätsinä⁷ paloivat.

Hyppäsi prinssi linnan pihalla⁸ oriin selkään ja heilautteli lakkiaan⁹ jäähyväisiksi, ja itsestään aukesi portti linnan muuriin¹⁰ ja prinssi karautti¹¹ siitä matkaan. No lasketti prinssi oriinsa vihreälle meren selälle ja pauhasivat¹² aallot hevosen kavioissa¹³ kun se mertä pitkin juoksi.

Pian oli hän jo toisella rannalla ja läksi lennätlelemään läpi kylien ja metsäin ja kiivaasti¹⁴ ajoi kavio kaviota ja väliin¹⁵ kun prinssi kannusti orhiaan, tuprusi¹⁶ multa pilvenä hänen jälessään. Ja tuossa tuokiossa¹⁷ olikin hän jo kotikaupungin portilla.

Ratsasti kaupunkiin komealla oriillaan prinssi, mutta kaikki oli muuttunut siitä kuin hän tuhat viisisataa vuotta takaperin täältä lähti.

※

¹ end olnud (olevat). ² nädalat. ³ eksid ometi, vaene prints. ⁴ tuli meele. ⁵ vähemalt mäletatakségi. ⁶ siidikarvaline täkk (ori, -jn). ⁷ leivaahjuna. ⁸ õues. ⁹ lehvitas kübarat. ¹⁰ müürisse. ¹¹ sõitis tuhatnelja. ¹² pahisesid. ¹³ kapjades. ¹⁴ ägedalt. ¹⁵ vahel. ¹⁶ tolmas üles. ¹⁷ silmapilk.

Etsi prinssi kotilinnaansa ja lyösi sen, mutta raunioina. Kyseli prinssi, tokko¹⁸ sen ja sen nimistä kuningasta täällä tunnettaisi, mutta ei tunnettu sitä kuningasta enää.

No murheellisena lähtee prinssi sitten ratsastamaan pois, ja kaupungin portilla näkee hän vanhan mummon ripottelevan tupansa ikkunasta ruokaa kananpojille. Tältäkin kysyy prinssi, muistaako hän sen ja sen nimistä kuningasta, mutta mummo katsoo kummallisesti ratsastajaan¹⁹, pudistaa päätään ja ei virka mitään.

No pää rinnalle painuneena ratsastaa prinssi pitkin maantietä ja näkee silloin katajapensaansa juuressa vanhuksen²⁰ mustassa viitassa²¹ istua kyyröttävän. Prinssi huomaa, että vanhuksellalla ei ole enää hiuksiakaan päässä ja kuin luuranko²² se on. No vielä syttyy toivon kipinä²³ prinsissä ja hän päättää²⁴ laskeutua ukon luo kysymään, muistaisiko tämä sellaista kuningasta.

Hän laskeutuu oriinsa selästä alas, mutta silloinpa ukkokin nousee pensaansa juurelta, tarttuu prinssiin, kietoo²⁵ hänet viitaansa ja sanoo:

— Ahaa, viimeinkin olet vallassani, olen sinua etsinyt jo tuhat viisisataa vuotta.

Ja se panee kätensä prinssin suulle ja jatkaa:

— Minä olen Kuolema.

Ja siinä makaa prinssi kuolleena ja hevonen lähtee juoksemaan takaisin Ikuisen elämän luodolle ja Kuolema vaeltamaan²⁶ kaupunkiin.

Vaan Luodetuuli löysi sitten sen prinssin ruumiin²⁷ maantien vierestä, otti sen hartioilleen ja kuletti sinne Ikuisen elämän luodon rannalle, jossa ruumis heti muuttui punaiseksi kukaksi, yhtä punaiseksi kuin ne muutkin, jotka ympäröivät²⁸ ihanaa linnaa.

¹⁸ kas küll. ¹⁹ (sisseütlev). ²⁰ rauga. ²¹ ülikuues. ²² luukere. ²³ säde.
²⁴ otsustab. ²⁵ mässib. ²⁶ rändama (vael/taa, -lan). ²⁷ surnukeha, korjuse.
²⁸ ümbritsevad (ympäröi/dä, -n)

Muinaisrunoja laulusta.

Istume ilokivelle,
laulupaaelle paneme.

Avoan sanaisen arkun¹,
virsilippahan² viritän³
poikkipuolin polvilleni,
laivin lantehuisilleni⁴,
lauloakseni hyviä,
parahia pannakseni.

¹ ark/ku, -un — laegas. ² vir/si, -ren — laul; lip/as, paan = arkku. ³ virittää = 1) sytyttää; 2) asettaa. ⁴ lan/ne, -teen — puus (serviti oma puusakestele).

En ole opissa ollut.

En ole opissa ollut
seisonut sepän pajassa,
sepän liettä liikuttanut,
sepän painanut paletta¹,
sepän pihtiä pitänyt,
vasarata valkuttanut.

¹ pal/je, -keen — lööts.

Soi metsä!

Soi metsä, kumaja korpi,
heläele hiekkaranta,
meren ruo'ikko¹ rumaja,
meren kaislikko² kalaja
minun lapsen laulaessa!
Elä soi, elä kumaja
huntupäisen³ huutaessa,
lakkipäisen laulaessa!

¹ rohustik. ² roostik, ³ huntu — loor.

Laiturilla.

Minä laulan laiturilla¹,
vieritän vesikivellä,
johon kaikki allot käyvät,
ve'en tyrskyt² tyyreävät³
minun raukan⁴ laulaessa,
kurjan⁵ kuikerrellessani⁶.

¹ paadisillal. ² möllud. ³ tüürivad.
⁴ vaeseke. ⁵ — raukan. ⁶ häälitsedes.

Lorua laulun jatko.

„Tyylinlyylin“ virren jatko,
yö lyhyen päivän jatko,
vesi vienon¹ viinan jatko,
humala oluen jatko,
töröhattu² miehen jatko,
koppakenkä³ naisen jatko!

¹ vieno — vaikne, nõrk. ³ kõrgemüts.
² kotsadega saabas.

Ladun hiihtäjä.

La'un¹ hiihin² laulajille,
oksat karsin, tien ojensin;
tästä tänne tie menevi,
rata uusi urkenevi³
paremmille laulajille,
runsaammille runoille⁴.

¹ la/tu, -dun — suusarada. ² hiihtää — (suuskadega) sõita. ³ avaneb. ⁴ ohtramaile lauludele (või lauljatele).

